

KEDVES ÉLET ÉS TUDOMÁNY!

Századik évfordulóját ünnepeljük annak, hogy a magyar törvényhozás *Budát, Pestet és Óbudát* egyesítve, *Budapest* elnevezéssel megalapította az ország egyesített fővárosát. Ha a régi törvényekben, az úgynevezett „*Corpus Juris*”-ban böngészünk, sok érdekes adatot találunk arra, hogyan alakult ki a törvények szóhasználatában is a

BUDAPEST ELNEVEZÉS

tulajdonképpen már jóval az egyesítés előtt.

Már a független felelős magyar minisztérium alakításáról szóló 1848. évi III. törvénycikk 5. §-ában ezt találjuk: „*A ministerium székhelye Buda-Pest.*” Majd a szabadságharc idején, 1849. június 24-én, a magyar kormány rendeletet adott ki, miszerint „*Pest, Buda és Óbuda «Budapest» neve alatt egy várossá volna egyesítendő.*”

A szabadságharc leverése utáni abszolútizmus idejében, amikor szünetelt a magyar törvényhozás, és az országot császári rendeletekkel kormányozták, lekerült a napirendről az egyesítés is. Amikor 1867-ben létrejött a kiegyezés, a koronázás alapjául szolgáló királyi hitlevél dátumozásában ez állt: „*Kelt Magyarországunk fővárosában, Budán...*” A következő esztendőben viszont az 1868. évi I. törvénycikk — amely elrendelte, hogy az országban lévő vasutak és csatornák részére összpontosított telekkönyvek nyitassanak — így jelölte a fővárost: „*Ezen összeített telekkönyvek sza(bad) kir(ályi) Pest fővárosi telekkönyvi hatóságának felügyelete alatt állanak...*”

Miután az egyik okmány Budát, utána a másik Pestet nevezte fővárosnak, a kereskedelmi és iparkamarák felállításáról hozott 1868. évi VI. törvénycikk minden egyéb megjelölés

725.092.1

ÉLET ÉS TUDOMÁNY

Budapest

1973 JUN - 81

KEDVES ÉLET ÉS TUDOMÁNY!

(Folytatás az 1058. oldalról)

nélkül *budapesti* kamaráról rendelkezett. Ugyanabban az évben az egységes Budapest, a modern nagyváros alapjainak megvetését szolgáló 1868. évi LVI. törvény-cikk 1. §-ában külön szerepel a két város: „*Buda és Pest városok területén ingatlan vagyon kisajátítható, ha közegészségi, kereskedelmi, közlekedési vagy szépitési célokból új utcáknak vagy téreknek nyitása, a létezőknek szélesbítése, vagy egyenes irányban vezetése szükségessé, vagy hasznossá válik.*”

A leendő szép Budapest megteremtését előkészítő 1870. évi X. törvény-cikk már címében — legalábbis kötőjellel — összefűzi a két nevet: „*A Duna-folyamnak a főváros melletti szabályozásáról s a forgalom és közlekedés érdekében Buda-Pesten létesítendő egyéb közmunkák...*” E hosszú című törvény rendelkezett egyebek között kölcsön felvételéről, előírván, hogy „*ebből fedeztetik a Duna-folyamnak a főváros határai között... szabályozása... a fővárosban az ipar és kereskedés központján az áruforgalom könnyítése.*” A törvény tehát Buda-Pestről mint fővárosról beszél, de a kölcsön fedezeteként megint külön városokról szól, mert fedezetül „*a két városnak közmunka címen nyert összes bevételeit*” köti le.

Ez a törvény állította fel a további teendők tervezésére és kivitelének vezetésére a főváros fejlesztésében későbbben is nagy szerepet játszó „*Fővárosi Közmunkák Tanácsa*” elnevezésű szervet. Tulajdonképpen ebben a törvényben öltött testet először és leghatározottabban az a gondolat, hogy Budából (amelyhez akkor már hozzátartozott Óbuda) és Pestből egy, egységes, nagyszabású fővárost kell kialakítani.

De a névhasználat még ezután sem volt egységes. Erről az 1872. évi XXXVI. törvény-cikk — sokáig a „*fővárosi törvény*” néven ismert jogszabály — intézkedett. „*Buda és Pest sz. kir. fővárosok, valamint Ó-Buda mezőváros és a Margitsziget, ez utóbbiak Pest vármegyéből kikebelezettévé, Buda-Pest főváros név alatt egy törvényhatósággá egyesítettnek*” — írta. Így lett fővárosunk Budapest. A közbeszédben Buda valahogyan elsikkadt immár, hiszen ha valakitől azt kérdezzük, hogy hová utazol, csak annyit mond: *Pestre*. Pedig lehet, hogy éppen a *Kelenföldre* vagy a *Déli pályaudvarra* érkezik, s lehet, hogy különben is *Budán* lakó rokonához megy.

Dr. Jablonkay Géza
(Alsóörs)